

Ілюхіна С.Є. студентка 3 курсу спеціальності «081 Право»

Науковий керівник : Блінова Г.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права

(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ МАЛОЛІТНІХ АБО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Судові спори, в яких бере участь дитина, є надзвичайно складними як з практичної, так і емоційної точки зору. Це через те, що вирішення таких справ передбачає не лише врахування інтересів сторін конфлікту, але й, що є ще важливішим, інтересів самої дитини, як підкреслюють Г. Гаро та О. Бобак. Принцип «забезпечення якнайкращих інтересів дитини», що закріплений у Конвенції про права дитини від 20.11.1989 року (ратифікована Україною 27.02.1991 р.), визначає, що в усіх діях, пов'язаних з дітьми, незалежно від того, чи вони впроваджуються державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, головною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини (згідно зі статтею 3). Конвенція про права дитини у статті 12 визначає, що Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю [1; 2].

Згідно ст. 45 «Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи» Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК) під час розгляду справи, крім прав та обов'язків, визначених статтею 43 цього Кодексу, малолітня або неповнолітня особа має також такі процесуальні права : 1) безпосередньо або через представника чи законного представника висловлювати свою думку та отримувати його допомогу у висловленні такої думки; 2) отримувати через представника чи законного представника інформацію про судовий розгляд; 3) здійснювати інші процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки, передбачені міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Малолітні або неповнолітні особи мають право : 1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; 2) подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; 3) брати участь у дослідженні доказів; 4) ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; 5) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; 6) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; 7) оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках; 8) безпосередньо або через представника чи законного представника висловлювати свою думку та отримувати його допомогу у висловленні такої думки; 9) отримувати через представника чи законного представника інформацію про судовий розгляд тощо.

Під час розгляду справи малолітня або неповнолітня особа має такі процесуальні обов'язки: 1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу; 2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи; 3) з'являтися в судове засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою; 4) подавати усі наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази; 5) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні; 6)

виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки; 7) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

Суд роз'яснює малолітній або неповнолітній особі її права та можливі наслідки дій її представника чи законного представника у разі, якщо за віком вона може усвідомити їх значення. Суд сприяє створенню належних умов для здійснення малолітньою або неповнолітньою особою її прав, визначених законом та передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Згідно з діючим законодавством малолітньою вважається особа до досягнення нею 14-ти років, а неповнолітньою - особа у віці від 14-ти до 18-ти років. На підставі такого розмежування перша група осіб має часткову цивільну дієздатність, а друга - неповну цивільну дієздатність, що впливає і на набуття ними процесуальної дієздатності залежно від того, який правовий статус має особа.

Дитині, здатній сформулювати власні погляди, забезпечується право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що її торкаються, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства [2].

Виключного переліку випадків у яких необхідно дізнатись думку дитини під час судового провадження, українське законодавство не містить, зазначають Г. Гаро та О. Бобак. Доведення необхідності/ відсутності необхідності вислуховування думки дитини в кожному окремому судовому процесі покладається на сторони та є досить проблематичним, оскільки суди у кожному окремому випадку займають досить суперечливі висновки щодо її доцільності [2].

На практиці, підтвердження здатності або нездатності дитини самостійно висловлювати свою думку може бути здійснене за допомогою психологічного дослідження, медичної довідки або інших документів від освітніх установ. Але доведення здатності дитини самостійно висловлювати свою думку, тобто наявності у неї достатнього рівня розуміння, визначення справжньої, вільної від тиску сторонніх осіб думки перед судом може також бути складним через неоднозначність судової практики.

Перелік посилань:

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року. Ратифікована Україною 27.02.1991 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України від 1990. № 1, стор. 205. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

2. Гаро Г., Бобак О. Актуальні проблеми з'ясування судом думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя. Вища школа адвокатури. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/aktualni-problemy-z-yasuvannya-sudom-dumky-dytyny-pry-vyrishenni-pytan-shho-stosuyutsya-yiyi-zhyttya>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41. 42. ст.492